

چارەنووسی پروژەى فراوانکردنى بەرھەمھێنانى 250 ملیۆن پى سىجا گازى كۆرمۆر

01-09-2024

نووسەرەگان

مەحمود بابان

كۆرتە : پروژەىەكى سەروو 800 ملیۆن دۆلارى كەوا سى لەسەر چوار كارەكانى تەواوكراوه بەجىبەدەھىلدرىت
يان لە ئەمسالدا تەواودەكرىت، لىرەدا ھەلۆھستە لەسەر زيادبوونى بەرھەمھێنانى گازى سرووشتى ھەرىمى
كوردستان دەكەين و بەدواى ئەوھدا دەگەرىن كە ئايا زيادبوونى ئەم بەرھەمە كە لەنۆخۆ و بۆ دەرەوھى
ھەرىمى كوردستان خواستى لەسەر ھەيە دەرھتە يان ئالینگارىيە لەم ناوچەيە و لە داھاتوودا.

رۇزى 19 ئاب 2024 كۆمپانىيى دانەگاز بەفەرمى و بە پاننامە بەك [ii] لە [يازى دارايى ئەبوزەببىيەو \(ADX\)و](#) كۆتايى بە گزىبەستى كاركردى كۆمپانىيى ئىنەرفلېكىسى كەندى ھىنا كە كارى لە تەواوكردى پروزەي گازی كۆرمۆر [KM250](#) دەكرد، بەلام تاوھكو ئىستا باسنەكراوھ كى پروژەكە تەواو دەكات و كەي تەواو دەكرىت؟

پروزەي زىادكردى ئاستى بەرھەمھىننى گاز لەلايەن دانەگاز و ھاوبەشەكانىيەو لە كىلگەكانى كۆرمۆر و چەمچەمال دەگەرپتەو بۇ سالى 2019 لەكاتى واژۇكردى "رىكەوتنى 20 سالى فرۇشتى گاز" [iii] لەگەل حكومەتى ھەرىمى كوردستان، بەلام بەھۇي كۆرۇنا و بەردەوامى ھىرشە درۇننىيەكانەو چەندىن سالى كارەكانى راگىراوھ و تەواوناكرىت، دوایىن ھىرشى درۇنى كە لە نىسانى ئەمسالدا بوو، بووھۇي كىشانەوھى كۆمپانىيەكە [iii]، چونكە جگە لەزىانى ماددى بووھۇي گىلاندىستدانى چەند كرىكارىكى كۆمپانىيەكەش.

پروزەيەكى سەروو 800 مىلۇن دۇلارى كەوا سى لەسەر چوار كارەكانى تەواوكرادە بەجىبەدەھىلدرىت يان لە ئەمسالدا تەواو دەكرىت، لىرەدا ھەلۇەستە لەسەر زىادبوونى بەرھەمھىننى گازی سرووشتى ھەرىمى كوردستان دەكەين و بەدواي ئەوھدا دەگەرپن كە ئايا زىادبوونى ئەم بەرھەمە كە لەنۇخۇ و بۇ دەرەوھى ھەرىمى كوردستان خواستى لەسەر ھەبە دەرھەتە يان ئالىنگارىيە لەم ناوچەبە و لە داھاتودا.

پروزەي KM250 و چىرۆكى ئىكىستان و ئىنەرفلېكىسى كەندى

پروزەي KM250 لە [كىلگەي گازی كۆرمۆر](#) بە كۆزەمى 806 مىلۇن دۇلار دروستدەكرىت، كە وىلايەتە يەكگرتووەكانى ئەمريكا بى 250 مىلۇن دۇلارى ھەك قەرز بۇ دابىنكردووە كاتىك لە كانوونى يەكەمى 2020دا دەستكرا بە پروژەكە لەلايەن كۆمپانىيى ئىكىستانى ئەمەرىكىيەوھە. دواتر لە 2022دا ئەم كۆمپانىيە لەلايەن ئىنەرفلېكىسەو كىرەبەوھە دووبارە دەستكرا بەتەواوكردى پروژەكە [iv]. پىويستە ئامازە بەوھش بەكەين كەوا لەسەرەتاوھ ھەردو كۆمپانىيى بىلستەر و ھاڧاتىكى توركى ھەك بەلىندەرى دووھم لەگەل ئىكىستان كارەكانىان جىبەجىدەكرد.

ئىستا، پروژەكە سى لەسەر چواری زىاتر تەواوكرادە، كە ئەگەر ئەو كارانەي دىكەي ماوېتە تەواوبكرىت ئەوا رۇژانە بەرھەمھىننى 250 مىلۇن پى سىجا گازی دىكە لە كىلگە گازیيەكانى كۆرمۆر و چەمچەمالەوھە زىاتر دەبىت، كە ئەمەش بىرېكى زۆرە ھەرچەندە پلانى فراوانبوونەكە لەسەرەتادا بۇ 500 مىلۇن پى سىجا گازی رۇژانە بووھە بۇ ئەوھى ئاستى بەرھەمھىننى گاز لە ھەرىمى كوردستان بگەبەنرىتە 1 مىلار پى سىجا لەرۇژىكدا.

بەپى زانىارىيەكان لەماوھى رابردودا كاركردىن لە پروژەكەدا بەردەوام بووھە لەلايەن دانەگاز و ھاوبەشەكانىيەو، بەلام كارەكان ھەك ئەو رۇژانە نىيە كەوا لەسەرەو 1500 كرىكارى كۆمپانىيى ئىنەرفلېكىس و بەلىندەرەكانى كارىان لە بنىاتنانى پروژەكەدا دەكرد؛ ھەرچەندە [ئىنەرفلېكىس](#) ئامازە بەوھدەكات كە رىژەي 85% كارى پروژەكەي تەواوكردووە، بەلام بەپى زانىارىيەكان رىژەكە لەسەرەو 75% ھەبە و كارەكانى ھەك بىناسازى، دانانى ئامىز و كەرەستەكانى پروسەي بەرھەمھىننى گاز، كرىنى ئامىرەكان تەواوبووھە، لەكاتىكدا كارى زۆر وردى ھەك بەستتەوھى كىبىل و واىەر و كارەبايى پروژەكە ماوھە، كە ئەمەش ھەم وردە و ھەمىش كاتى دەوئىت بۇ ئەنجامدان و تەواوكردى ھەرچەندەش رىژەبەكى زۆرىش نەبىت.

كۆمپانىيى ئىنەرفلېكىس لە راپۇرتى چارەكى يەكەمى 2024دا [v] ئامازە بە كەمبوونەوھى داھاتى كۆمپانىيەكە دەكات بەھۇي دواكەوتن و زىادبوونى خەرجى پروژەي گازی KM250 كوردستان، كە بە EH Cryo ناسراوھە. كۆمپانىيەكە لەو بارەبەوھە دەلئىت "كۆمپانىيەكە پىشېبىنى زىادبوونى تىجووى خەملىنراوى تەواوكردى پروژەكە دەكات و ئەمەش وادەكات كە 41 مىلۇن دۇلار زىانىان لىبەكەوئىت".

لەلايەكى دىكەوھە باس لە ھاتنى كۆمپانىيى [ھاڧاتىكى توركى](#) دەكرىت بۇ تەواوكردى پروژەكە، كە پىشووئرىش بەلىندەرى دووھمى جىبەجىكردىن بووھە لەم پروژەبەدا. ئەگەر ئەم كۆمپانىيى توركىيە راستەوخۇ پروژەكە لە دانەگاز و ھاوبەشەكانىيەو ھەرىگرىت، ئەوا نابتى ئەوھش نادىدە بگرىن كەوا كۆمپانىيى ھاڧاتىك لەسالانى رابردودا بنىاتنەرى ھەر سى وىستگەي كارەباي [ھەولنىز](#)، [سلىمانى](#) و [دھوك](#) بووھە ونزىكەي سالىك زىاترىشە مىكانىزىمى نوپى پارەدان بۇ ئەو گازەي وىستگەكان بەكارىدەھىنن و كۆمپانىيى دانەگاز دابىنى دەكات ھاتووتە ئاراوھە.

زیادبوونی به ره مهینانی گاز له هه ریمی کوردستان دهرهت یان ئالینگارییه؟

زیادکردنی به ره مهینانی 250 ملیون پی سبجا گاز له ماوه یه کی زه منی له وشیه ودا ئەگەر کاره کانی ته واوبکریت ئەوا به مانای یه که له سه شه شی کوئی ئەو پرۆژانه ی عیراق دیت بۆ به ره مهینانی گاز له گه ل تۆتال ئینرجی فه ره نسی، به یکر هیوزی ته مریکی و سی ئین پی سی چینی و کۆمپانیای نیوخوی کردوو یه تی که له ماوه ی سالی رابردوو و چوار سالی داها تودا بریار وایه بکه ونه بواری جیبه جیکردنه وه.

ئهمه ش سه ره رای به رده وامی چیرۆکی سوتانی گاز و پیسکردنی ژینگه که ی به و گازه ی له گه ل نه وتدا به ره مه دیت که ئیستاش ریژه ی 35% کوئی گازی به ره مه مینراوی عیراق پیکده هینیت و رۆژانه بری 1.19 ملیار پی سبجا گاز به فیرو ده دات، که له ورووه شه وه دووهم ولاته له سه ر ئاستی جیهان.

زیاتر له دوو ده به یه عیراق نه یوانیوه و نه شه یل دراوه په ره به ره مهینانی گاز بدات، سه ره رای ده یان واژۆ له گه ل گه وره کۆمپانیای جیهانییه کان و گوپی نی شیوازی گرێبه سته کان، به لام دریزه ی به هاوردنه کردنی گاز داوه و گازه که ی خوی به فیرو داوه، که ئەگەر ئەم شیوازه به رده وامبیت و گرووپه چه کداره کان نه یلن پرۆژه کان ته واوبکرین ئەوا حیکایه تی پشت بنیاتانی ویستگه کانی به ره مه مینانی کاره با به گاز پینش بیرکردنه وه له دابینکردنی سه رچاوه ی گاز له سالی رابردوو به روونی ئاشکرا و دهرده که ویت.

هه ریمی کوردستان قوناخکی نوێ له به ره مه مینانی گاز و سوود وه رگرتن له گازی هاوه ل هیناوه ته ئاراوه، هه ربۆبه ش دامه زراوه ی **کابرتۆ** که به کی که له و دامه زراوانه ی سه رنجیان له سه ر که مکردنه وه ی دهردانی دووانه ئۆکسیدی کاربۆن و یارمه تیده ری حکومت و کۆمپانیاکانه بۆ که مکردنه وه ی سووتانی گازی هاوه ل باس له نموونه که ی به ره مه مینانی گاز له کیلگه ی سه سیره له گه رمیان ده که ن و راپورتی نه ته وه به کگرتووه کان له باره ی "که مکردنه وه ی سووتانی گازی هاوه ل له ولاتانی عه ره بی" [vi] ئاماژه به وه ده کات که وا هه ریمی کوردستان به گرێبه ستی هاوبه شیکردن له به ره مه مینان، سووتانی گازی هاوه لی قه ده خه کردوه.

به پی داتا کانی **دامه زراوه ی زانیاری وه ی** ویلایه ته به کگرتووه کانی ئەمریکا (eia, 2024)، له رووی گازه وه هه ریمی کوردستان پشکی گه وه ی له کوئی به ره مه مینانی گاز له عیراق به رده که ویت و پیکده هینیت که ئیستا ده گاته یه که له سه ر چواری کوئی گازی هاوه لی به ره مه مینراو له هه موو عیراق، هه ره وه ها، ئەگەر ئەم پرۆژه یه ش ته واوبکریت و ئاستی به ره مه مینانی بگاته ئەو ئاسته ی که کۆمپانیاکه پلانی بۆ داواوه، ئەوا له ماوه یه کی دیاریکراوا نیوه ی کوئی گازی به ره مه مینراوی عیراق له هه ریمی کوردستانه وه ده بیت. هه موو ئەمانه ش له کاتی که دایه عیراق به رده وامه له سووتانی گازی هاوه ل و تاوه کو ئیستا نه توانراوه سه رنجی وه به ره مینانی بیانی بۆ وه به ره مینان له م سیکته ره دا رابکیشیت به قازانجی ریژه ی سه روو 32% بۆ کۆمپانیاکان وه ک له گه ری پینچ پله س و شه شه می گرێبه سته نه وتی و گازی به کاندایه بینیمان و بریاری سه ردانی وه زیری نه وتی عیراق بۆ ئەمریکا بۆ هینانی سه رمایه گوزاری ئەمریکی بۆ 10 کیلگه ی گازی له داها تودا.

کو تایی

بریاروو پرۆژه که له نیسانی 2023 دا ته واوبیت، به لام خرا به **نیسانی 2024 دا** وه و دواتریش خرا به نیوه ی دووه می ئەمساله وه و ئیستاش باس له کو تایی 2024 ده کریت، هه رچۆنیک بیت پرۆژه که له رابردوو به هوئی هیرشی میلیشیایا کانه وه دواکه وت، به لام ئیستا پرسیاره کان ئەمه به، ئایا له عیراق کی دژی ته واو کردن و زیادکردنی به ره مه مینانی گازه بۆ هه ریمی کوردستان و ته واوی عیراق؟ ئەمریکییه کان که 250 ملیون دۆلاریان به قهرز داوه به دانه گاز ده ست له ته واو کردن هه لده گرن؟ پیدانی پرۆژه ی به ره مه مینانی گاز و نه وت له نیوه راست و باشووری عیراق به کریشینت پیترۆلیوم چه کاریگه ریه کی له سه ر ته واو کردن پرۆژه که و فراوانبوونی له داها تودا ده بیت؟ ته واو کردن ئەم پرۆژه به تا چه راده یه که په یوه ندی به واده ی نزیکیو نه وه ی **نوێکردنه وه ی گرێبه ستی نوان ئێران و تورکیا** بۆ گاز هه به؟ ئایا دانه گاز چه ده کات بۆ ته واو کردن پرۆژه که، خوی به مشیوه خاوه ی ئیستا ته واوی ده کات یان هاوبه شی دیکه ده هینیت بۆ ته واو کردن کاره کانی ئەم سالدا؟

له کو تایدایه، **ئینه رفلیکس** ئاماژه به وه ده کات که سه ره رای هه لسه نگانندی ره وشه که و هه موو بژارده کان بۆ کارکردن به لام شوینی پرۆژه که سه لامه ت نییه و ئەمه ش دهرته نجامیکه که له لایهن شاره زایانی ئەمنیه وه پالیستی ده کریت، که واته چه ده کریت بۆ ره واندنه وه ی ئەو ترسه ئەمنیه و ره خساندی ره وشیکی وه ها کۆمپانیاکان بتوانن پرۆژه که ته واو بکن، باچاوه روان بین؟

i] *News details.* (n.d.). <https://www.adx.ae/english/pages/NewsDetails.aspx?viewid=20240820093531-DANA> 19 Aug] 2024

/ii] <https://www.danagas.com/operations/kri>

iii] Iraq Business News. (2021, April 26). *Dana Gas resumes \$600m expansion in Iraq | Iraq Business News.* Iraq Business News | All the Latest Business News From Iraq. [/https://www.iraq-businessnews.com/2021/04/27/dana-gas-resumes-600m-expansion-in-iraq](https://www.iraq-businessnews.com/2021/04/27/dana-gas-resumes-600m-expansion-in-iraq)

iv] Exclusive: Attacks on major Iraqi gasfield drive out U.S. contractors | reuters. (n.d.). [/https://www.reuters.com/business/energy/exclusive-attacks-major-iraqi-gasfield-drive-out-us-contractors-2022-08-30](https://www.reuters.com/business/energy/exclusive-attacks-major-iraqi-gasfield-drive-out-us-contractors-2022-08-30)

v] Enerflex Ltd., E. (2024). Q1 Quarterly Report. In *Management's Discussion and Analysis* (pp. 20_24). <https://www.enerflex.com/wp-content/uploads/2024-Q1-MDA-and-Financials.pdf>

.vi] *Reducing Gas Flaring in Arab Countries a Sustainable Development Necessity Shared Prosperity Dignified Life*